5. Державний фонд регіонального розвитку. Київ : Міністерство розвитку громад та територій України, 2023. URL: https://dfrr.gov.ua. (дата звернення: 06.10.2025).

6. Бюджетна декларація України на 2022–2024 роки. Київ : Міністерство фінансів України, 2021. 34 с.

Вавричук Оксана Степанівна
викладачка економічних дисциплін;
Гойда Мар'яна Петрівна
здобувачка фахової передвищої освіти, спеціальність «Право»;
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО): ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Війна в Україні призвела до масштабного переміщення населення. Станом на кінець 2024 року, загальна кількість осіб, змушених залишити свої домівки через бойові дії, окупацію або руйнування житла, становить понад 11,4 млн (з них близько 4,6 млн ВПО в Україні та 6,8 млн за кордоном) [1]. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб визначається Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII, який гарантує їхні права, зокрема, на доступ до банківських і фінансових послуг [2]. Однак, попри законодавчі гарантії, доступ до банківських рахунків, кредитування та страхових продуктів залишається однією з ключових проблем інтеграції ВПО у нові громади.

Фінансові інституції забезпечують можливість отримання заробітної плати, соціальних виплат, грантів, зберігання коштів, ведення бізнесу та забезпечення економічної безпеки громадян. Для ВПО це питання має особливе значення, адже від доступу до банківських і страхових інструментів залежить їхня соціальна адаптація та відновлення економічної активності.

Попри зусилля держави та банківської системи, внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою труднощів. Найпоширенішими проблемами є відкриття банківських рахунків та підтвердження особи. Часто виникають труднощі із верифікацією документів, адже деякі установи вимагають підтвердження місця проживання, яке ВПО не завжди можуть надати. Хоча інтеграція з додатком «Дія» значно спростила процедуру, проблема нерідко залишається [3]. Додатковою перепоною є обмежений доступ до відділень банків у сільській місцевості.

Другою серйозною проблемою є кредитування. Люди, які втратили роботу через війну, часто не мають стабільних доходів, що знижує їхні шанси на

отримання кредиту. Банки нерідко розглядають внутрішньо переміщених осіб як позичальників із підвищеним ризиком, особливо у випадках відсутності власного житла або застави. Іпотечні кредити для ВПО також залишаються малодоступними, оскільки фінансові установи неохоче йдуть на довгострокові зобов'язання з клієнтами, чий майновий статус є нестабільним.

Не менш складною є ситуація зі страхуванням. Багато громадян залишили своє житло на окупованих територіях або втратили його через руйнування. У таких випадках можливість отримати страхове відшкодування фактично відсутня. Водночас українські страхові компанії досі не розробили достатньо спеціалізованих продуктів для внутрішньо переміщених осіб, наприклад, страхування орендованого житла чи втрати доходу. Це знижує довіру ВПО до страхового ринку та обмежує його роль у забезпеченні соціальної безпеки. Відсутність спеціалізованих продуктів значною мірою спричинена тим, що українські страхові компанії не можуть самостійно покривати катастрофічні воєнні ризики. Для стимулювання ринку страхування нерухомості та майна ВПО необхідне запровадження державних механізмів перестрахування або спільних фондів ризиків, що розподілять відповідальність між державою та приватним сектором.

Окремим викликом залишаються цифрові бар'єри. Частина внутрішньо переміщених осіб, особливо люди старшого віку, не мають смартфонів або не вміють користуватися мобільними додатками, зокрема банківськими чи державними. Доступ до інтернету у деяких регіонах залишається нестабільним, що ускладнює роботу з онлайн-банкінгом і системами цифрової ідентифікації. Це формує цифрову нерівність, яку необхідно зменшувати шляхом розвитку фінансової грамотності та розширення офлайн-допомоги у відділеннях банків і ЦНАПах.

Разом із тим, держава та фінансовий сектор намагаються зменшити ці труднощі. Законодавство було змінене так, щоб внутрішньо переміщені особи могли відкривати банківські рахунки на підставі паспорта та довідки ВПО [4]. Державні програми «єОселя» та «єВідновлення» спрямовані на полегшення доступу до житла шляхом іпотеки під пільгові відсотки та надання коштів для ремонту або купівлі нового житла [5]. Крім того, держава започаткувала систему грантів та пільгового кредитування для бізнесу ВПО, що дає можливість започатковувати підприємницьку діяльність у нових громадах.

Банківський сектор в Україні активно адаптувався до потреб внутрішньо переміщених осіб. Великі роздрібні банки запровадили дистанційні сервіси для відкриття рахунків, включно з відеоідентифікацією та інтеграцією з державними е-додатками. Державні банки виступили ключовими платіжними каналами для нарахування соціальних виплат та реалізації програм відновлення житла, а також брали участь у програмах пільгового кредитування. ПриватБанк розширив можливості відкриття рахунків через мобільний додаток, що дозволило спростити обслуговування таких осіб. Ощадбанк традиційно забезпечує виплату

соціальних допомог і став партнером у програмах державної іпотеки для ВПО. Мобільні банки, зокрема Monobank, завдяки цифровим сервісам полегшили доступ до фінансових інструментів, що особливо важливо для людей, які часто змінюють місце проживання.

Частина комерційних і мобільних банків також пропонували спеціальні тарифні пакети для ВПО – безкоштовні картки, зниження комісій за зняття готівки або перекази. Водночас вони впроваджували програми підтримки малого бізнесу: мікрокредити, консультації та партнерські ініціативи з міжнародними донорами. Це дозволяє ВПО відновлювати економічну активність і створювати робочі місця у нових громадах.

Корисним є аналіз міжнародного досвіду, навіть якщо він стосується переважно біженців, адже проблеми цієї категорії населення значною мірою збігаються з викликами, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи. В обох випадках йдеться про втрату звичного середовища, відсутність постійного місця проживання, документальні труднощі, відсутність кредитної історії чи офіційних доходів. Тому рішення, застосовані в інших країнах для інтеграції біженців у фінансову систему, можуть бути корисними для України у розробці політики щодо ВПО.

У Польщі, яка у 2022 році прийняла найбільшу кількість українців, банки спростили процедуру відкриття рахунків для громадян України. Для цього було достатньо українського паспорта, навіть без підтвердження польської адреси проживання. Також банки скасували комісії за обслуговування рахунків і перекази в Україну [6].

Важливим є також досвід Канади, де для новоприбулих іммігрантів та біженців банки відкривають, так звані, «welcome accounts» із мінімальними вимогами. Крім цього, вони організовують курси фінансової грамотності, що допомагає новим клієнтам уникати ризиків та помилок при користуванні кредитними і страховими продуктами [7]. Подібні практики могли б стати корисними й для українських внутрішньо переміщених осіб, особливо для людей старшого віку.

Значний інтерес становить статистичний аналіз, що дозволяє кількісно оцінити роль банківських установ у забезпеченні потреб внутрішньо переміщених осіб. Як вже було зазначено, за даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2024 рік зареєстровано понад 4,6 мільйона ВПО. Грошова допомога від держави особам, які набули статусу внутрішньо переміщених осіб, перераховується на спеціалізовану банківську картку ("єПідтримка" або іншу). Слід зазначити, що переважна більшість соціальних виплат цій категорії громадян здійснюється саме у безготівковій формі [8]. Цей факт демонструє критичну залежність переселенців від ефективності та безперебійної доступності банківської інфраструктури.

Позитивним є також розвиток підприємницької активності серед ВПО. За перший рік дії урядової програми «єРобота», яка передбачає грантову підтримку

бізнесу, українці подали майже 23 тисячі заявок [9]. Переважна більшість грантів виплачувалася через банки, що дозволяло прозоро відстежувати використання коштів і підвищувало довіру як до фінансової системи, так і до механізмів державної підтримки.

Переважна більшість внутрішньо переміщених осіб активно користується мобільними банківськими додатками, здійснюючи щоденні операції онлайн. Однак значна частина ВПО залишається поза цими процесами через такі бар'єри, як відсутність смартфонів, стабільних телекомунікаційних мереж або недостатній рівень цифрової грамотності. Це створює значну цифрову нерівність, яку необхідно долати за допомогою освітніх програм та доступних технологічних рішень.

Тому, у підсумку можна стверджувати, що вирішення проблем доступу ВПО до фінансових послуг вимагає комплексного підходу. Перш за все, необхідно продовжувати спрощення процедур відкриття банківських рахунків, розробляти спеціальні страхові продукти для таких осіб, а також надавати державні гарантії для банківських кредитів. Важливо розширювати освітні програми з фінансової грамотності та цифрових навичок, аби зменшити цифрову нерівність. Додаткову роль можуть відігравати фінтех-компанії, пропонуючи адаптовані мобільні сервіси для ВПО. Завдяки своїй гнучкості та мобільності, фінтех здатен стати ключовим каталізатором фінансової інклюзії, пропонуючи спрощену ідентифікацію, швидке мікрокредитування та інтегровані освітні модулі.

Доступ до фінансових послуг для внутрішньо переміщених осіб є одним із ключових факторів їхньої соціальної інтеграції та економічного відновлення. Попри значні зусилля держави, банків і міжнародних організацій, ВПО досі стикаються з бар'єрами у банківському обслуговуванні, кредитуванні та страхуванні. Вирішення цих проблем можливе лише шляхом поєднання законодавчих змін, нових фінансових продуктів, розвитку фінансової грамотності та широкої співпраці з міжнародними партнерами. Лише у такому випадку можна досягти справжньої фінансової інклюзії для мільйонів українських внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. Офіційна статистика щодо кількості внутрішньо переміщених осіб. URL: https://www.msp.gov.ua (дата звернення: 03.10.2025).

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (дата звернення: 03.10.2025).

3. Дія. Офіційний державний електронний сервіс. URL: https://diia.gov.ua (дата звернення: 03.10.2025).

4. До уваги внутрішньо переміщених осіб: перелік документів для відкриття банківського рахунку. *Урядовий портал*. 2017. 05 трав. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/249962372 (дата звернення: 04.10.2025).

5. єОселя та єВідновлення: чим ці програми допоможуть первинці у 2025 році? URL: https://lun.ua/misto/yeoselya-ta-yevidnovlennya-2025 (дата звернення: 04.10.2025).

6. Куровцева Н. Найкращі банки Польщі для українців. *Monito*. 2025. 17 квіт. URL: https://www.monito.com/uk/wiki/banky-polshchi-dlia-ukraintsiv (дата звернення: 04.10.2025).

7. Для новоприбулих українців. *Ukrainian Credit Union : програма "Вітаємо, Україно!"* URL: https://www.ukrainiancu.com/uk/personal-banking/accounts/new-to-canada/ (дата звернення: 04.10.2025).

8. Дія. Державні послуги. *Допомога для ВПО*. URL: https://bf.diia.gov.ua/articles/yaka-finansova-dopomoha-peredbachena-dlia-vpo (дата звернення: 04.10.2025).

9. Нові робочі місця і розвиток економіки: українці подали майже 23 тисячі заявок за програмою єРобота. *Дія. Державні послуги*. 2023. 06 квіт. URL: https://diia.gov.ua/news/novi-robochi-miscya-i-rozvitok-ekonomiki-ukrayinci-podali-majzhe-23-tisyachi-zayavok-za-programoyu-yerobota (дата звернення: 04.10.2025).